

B.6. URBANISTIČKE OPŠTE I POSEBNE MERE ZAŠTITE

6.1. Urbanističke mere za zaštitu životne sredine

Za potrebe izrade Plana detaljne regulacije pribavljeno je Mišljenje Odeljenja za inspekcijske i komunalno stambene poslove Opštinske uprave Opštine Šabac, br. 501-4-7/2006-08 od 02.08.2006.g. kojim je naložena izrada Strateške procene uticaja na životnu sredinu. Izveštaj o strateškoj proceni je izradilo JUP "Plan" u toku izrade Plana detaljne regulacije i mere koje je Procena definisala su ugrađene u plan.

Prilikom izrade Strateške procene, definisani su potencijalno ugroženi supstrati životne sredine:

- Vazduh,
- Podzemne vode,
- Površinske vode reke Sava,
- Izvorišta vodosnabdevanja,
- Poljoprivredno zemljište,
- Šume.

Mere zaštite definisane su u kontekstu zaštite osnovnih činioca životne sredine (vode, vazduha i zemljišta), što je u fazi izrade strateške procene uticalo na izbor relevantnih pokazatelja (indikatora).

Razmatrane su generalne mere zaštite životne sredine kao što su:

- Zaštita objekata vodosnabdevanja (izvorišta Mali Zabran i Tabanović),
- Očuvanje vodnih potencijala planiranjem adekvatnog kanizacionog sistema,
- Realizacija postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda sa sistemom predtretmana i povezivanje prečišćavanja u istočnoj zoni koji je u izgradnji,
- Izrada katastra izvora zagađivanja i katastra otpadnih voda,
- Izrada i vođenje katastra izvora jonizujućeg zračenja na području PDR-a,
- Uspostavljanje monitoringa kvaliteta vazduha na području u obuhvatu PDR-a,
- Zaštita poljoprivrednog zemljišta,
- Rešavanje tretmana komunalnog otpada,
- Rešavanje otpada sa opasnim i štetnim svojstvima,
- Izrada mape hazarda i pravca transporta opasnih i štetnih materija,
- Obezbeđenje uslova za zaštitu od buke,
- Upravljanje zdravljem stanovništva,
- Uslovi i mere zaštite korišćenja i unapređenja kulturnih dobara.

Posebna pažnja posvećena je pronalaženju najpogodnijeg rešenja za odvođenje otpadnih voda sa predmetne lokacije, a sve u kontekstu ekološki najprihvatljivijeg rešenja kojim će biti umanjena opasnost od zagađenja podzemnih voda koje se na ovoj lokaciji nalaze na dubini od 1,0 metra (rejon VI) i 1,0 do 2,0 metra (rejon IV) - elaborat "Inženjersko geološke podloge za izradu urbanističkih i drugih planova na teritoriji opštine Šabac" - "Omni Projekt", doo, Zemun). Pored toga je posvećena pažnja i uređenju zelenih površina i pojaseva zaštitnog zelenila koje će doprineti smanjenju aerozagađenja i poboljšati vizuelne karakteristike prostora.

Mogući uticaji na životnu sredinu na predmetnoj lokaciji koji mogu nastati kao posledica planiranih aktivnosti su:

- Zagađenje vazduha, tla i podzemnih voda radom proizvodnih i drugih objekata koji nisu u skladu sa važećim tehničkim normativima za izgradnju uz

primenu tehnologija i procesa koji ne ispunjavaju propisane standarde zaštite životne sredine,

- Zagađenje podzemnih voda usled neadekvatne opremljenosti lokacije i objekata komunalnom infrastrukturuom i nekontrolisanog prihvata atmosfere vode sa svih saobraćajnih i manipulativnih površina,
- Zagađenje podzemnih voda usled postojanja 9 bušenih bunara za navodnjavanje voćnjaka,
- Zagađenje vazduha, zemljišta i podzemnih voda usled neadekvatnog i neodgovarajućeg skladištenja sirovina, poluproizvoda i proizvoda i neadekvatnog načina prikupljanja i postupanja sa otpadnim materijalima,
- Uništavanje humusnog sloja zemljišta koje se trenutno nalazi na predmetnoj lokaciji,
- Narušavanje vizuelnih vrednosti područja obučanog planom kao i šireg okruženja,
- Povećanje nivoa buke radom vozila na manipulativnim internim saobraćajnim površinama i radom proizvodnih postrojenja.

Zaštita životne sredine logično podrazumeva poštovanje navedenih opštih mera zaštite životne sredine i prirode kao i svih tehničko-tehnoloških mera i propisa utvrđenih pozitivnom zakonskom regulativom i uslovima nadležnih organa i institucija. U tom smislu su za izradu predmetnog Plana, u delu zaštite životne sredine, korišćeni uslovi i dokumenti koji u tom kontekstu imaju najveći značaj a to su uslovi koje su utvrdila nadležna javna preduzeća i ustanove.

Na osnovu navedenih uslova nadležnih institucija i analiziranog stanja životne sredine u planskom području i njegovoj okolini, usklađenosti sa višim Planskim dokumentima i procenjenih mogućih i negativnih uticaja planiranih aktivnosti na životnu sredinu, u planu su definisane mere zaštite. Mere zaštite imaju za cilj sprečavanje ugrožavanja životne sredine i zdravlja ljudi, tako što će negativne uticaje na životnu sredinu u okviru planskog područja svesti u granice prihvatljivosti. One omogućavaju razvoj i sprečavaju ekološke konflikte na datom prostoru što je u funkciji realizacije ciljeva održivog razvoja. Na osnovu analize stanja životne sredine, prostornih odnosa predmetne lokacije sa svojim okruženjem, planiranih aktivnosti u planskom području, procenjenih mogućih značajnih negativnih uticaja na kvalitet životne sredine utvrđene su sledeće mere zaštite:

MERE ZAŠTITE VODA

Mere zaštite izvorišta

- Zabranjena je izgradnja investicionih objekata koji u svom proizvodnom procesu ili pružanju usluga, koriste ili proizvode hemikalije koje se svrstavaju u kategoriju opasnih i štetnih materija za podzemne i površinske vode kao na primer: nafta i njeni derivati, kiseline, baze, razni otrovi, razređivači i sl. ("Pravilnik o opasnim materijama u vodama", "Sl. glasnik SRS", br. 31/82).
- U užoj zoni sanitarne zaštite izvorišta zabranjena je: izgradnja benzinskih pumpi, garažiranje i servisiranje motornih vozila i mašina sa pogonom na naftu i naftne derivate, gajenje stoke i pernate živine na industrijski način, prerada mesa i životinjskih otpadaka, zakopavanje uginulih životinja i sahranjivanje, skladištenje otpadaka, ispuštanje i prosipanje materija koje su po svom sastavu opasne i štetne za podzemne i površinske vode, upotrebu agrohemijskih sredstava (strogo ograničiti), izgradnja septičkih jama, kopanje kanala, izvođenje zemljanih radova i probijanje gornjeg zaštitnog sloja zemljišta, izgradnja podruma.

- U široj zoni sanitarne zaštite izvorišta zabranjeno je: skladištenje materija opasnih i štetnih za izvorište, bez posebnih mera zaštite podzemnih i površinskih voda; izgradnja deponija za odlaganje otpadnih materija iz domaćinstava, industrijskih, poljoprivrednih i drugih delatnosti, kao i mulja iz uređaja za prečišćavanje otpadnih voda, bez posebnih mera zaštite podzemnih i površinskih voda; upuštanje otpadnih voda (zagađenih atmosferskih, fekalnih, industrijskih i dr) u tlo; izgradnja farmi za uzgoj stoke, bez posebnih mera zaštite podzemnih i površinskih voda; izgradnja grobalja sa visokim nivoom podzemne vode.
- U obuhvatu PDR nalazi se 9 (devet) bušenih bunara koji su izgrađeni za potrebe navodnjavanja voćnjaka AIK "Šabac" OOUR "Mačva". S obzirom na njihov lokalitet i hidrogeološke karakteristike, **neophodno je** pre bilo kakvih aktivnosti, tj. **odmah** preduzeti sve mere za njihovo stavljanje van funkcije (zatrti ih), kako bi se sprečile eventualne havarije na bunarima na Izvorištu "Mali zabran".
- Pre početka bilo kakvih radova na investicionoj izgradnji objekata **neophodno je** projektovati i izgraditi uličnu vodovodnu i kanalizacionu mrežu.
- Budući da je područje obuhvaćeno Planom Detaljne Regulacije delimično obrađeno postojećom planskom dokumentacijom, potrebno je zaštititi postojeće i obezbediti koridore za buduće instalacije vodovoda i kanalizacije. Definisanjem trase (koridora) obezbediti da svaki objekat može da dobije priključak sa ulične mreže, a koridore provući van saobraćajnice. Vodovodnu mrežu predvideti sa vezivanjem u prsten (izbegavati slepe završetke mreže).
- Za rešavanje pitanja odvođenja otpadnih voda potrebno je uraditi idejno rešenje sa tehno-ekonomskom analizom u cilju iznalaženja najcelichodnijeg načina kanaliziranja. **Kanalizacioni sistem mora biti rešen po separacionom sistemu**, odnosno odvojeno odvođenje fekalnih i atmosferskih otpadnih voda: a) U fekalnu kanalizacionu mrežu predvideti ispuštanje svih sanitarnih i tehnoloških otpadnih voda (nakon odgovarajućeg predtretmana). Uslovi predhodnog prečišćavanja tehnoloških otpadnih voda su defmisani "**Pravilnikom o sanitarnim i tehničkim uslovima za ispuštanje otpadnih voda u kanalizaciju**", JKP "Vodovod-Šabac". Kvalitet otpadnih voda koje se ispuštaju u fekalne kolektore mora da odgovara Pravilniku; b) Izgraditi atmosfersku kanalizacionu mrežu kojom će se kišne vode sakupiti I najkraćom trasom, gravitaciono odvesti do najbližeg recipijenta. U užoj zoni sanitarne zaštite izvorišta obavezno izgraditi **vodonepropusne** atmosferske i fekalne kanalizacione kolektore; c) Takođe, u zonama zaštite sve površine predviđene za kretanje ili parkiranje vozila, utovar ili istovar robe **obavezno** betonirati ili asfaltirati, odvojiti ivičnjacima od zelenih površina, a površinsku vodu sa njih odvesti u atmosferski kanalizacioni kolektor.
- Na saobraćajnicama koje prolaze kroz užu zonu sanitarne zaštite, propisati posebne mere i to: ograničiti brzinu kretanja vozila na 40 km/h postavljanjem propisnih saobraćajnih znakova na odgovarajućim mestima ulaska saobraćajnica u užu zonu sanitarne zaštite, zabraniti prevoz opasnih tečnih materija, izuzetno dozvoliti pod uslovom da se obavlja atestiranim prevoznim sredstvima i pod kontrolom organa bezbednosti, izraditi atmosfersku (kišnu) kanalizaciju u bankini puta (rigole) kojima će se sve ocedne vode od padavina sa kolovoza odvesti van uže zone zaštite, vidno označiti ulazak u užu zonu sanitarne zaštite postavljanjem tabli sa natpisom "**PAŽNJA! ULAZITE U ZONU STROGOG REŽIMA SANITARNE ZAŠTITE**". Table postaviti na svim mestima ulaska puteva u užu zonu.
- Prema Projektima sanitarne zaštite izvorišta, **neophodno je** uraditi "Studiju o proceni uticaja Severozapadne radne zone na postojeća izvorišta "Mali Zabran" i "Tabanović". Studija treba precizno da definiše: delatnosti u okviru Severozapadne radne zone specificirane po šiframa, način investicione izgradnje objekata po

redosledu aktivnosti sa tehnologijom izvođenja radova, način odvođenja svih otpadnih voda u okviru zone i način kontrole u toku izvođenja i eksploatacije objekata.

- Svaki korisnik po definisanju namene budućeg objekta potrebno je da se obrati JKP "Vodovod-Šabac" radi dobijanja saglasnosti i uslova. U okviru projektne dokumentacije obavezna je izrada Studije o proceni uticaja na životnu sredinu (Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, "Sl. glasnik RS" broj 135/04), sa posebnim naglaskom na uticaj objekta na kvalitet podzemnih voda kao i gradsko izvorište "Mali Zabran", posebno u mogućim havarijskim slučajevima.

Snabdevanje pijaćom vodom

U cilju smanjenja rizika po zdravlje stanovništava snabdevanje vodom za piće planirano je priključenjem na gradsku vodovodnu mrežu.

Fekalna kanalizaciona mreža

Fekalna kanalizaciona mreža planirana je da se priključi na kolektor gradske kanalizacione mreže.

Atmosferska kanalizaciona mreža

- Atmosferske vode sa uličnih i krovnih površina, evakuisati otvorenim uređenim kanalima do konačnog recipijenta (reka Sava).
- Potencijalno zauljene atmosferske vode, u okviru radnih zona, sa manipulativnih površina, saobraćajnica i parkinga preko slivničkih rešetki posebnim drenažnim sistemom sprovesti do taložnika separatora ulja i masti i posle tretmana upuštati u recipijent. Separator ulja i masti dimenzionisati na osnovu slivne površine i merodavnih padavina, odnosno da prihvati kiše sa povratnim periodom od 2 (dve) godine. Odnosenje mulja iz taložnika, predvideti u određenim vremenskim intervalima, a na mesto koje odredi nadležna komunalna služba a masti i ulja po odredbama Pravilnika o načinu postupanja sa otpacima koji imaju svojstva opasnih materija (Sl.glasnik RS br.12/95).
- Tehnološke otpadne vode, moraju se podvrgnuti hemijskom predtretmanu prečišćavanja, i prečišćene do nivoa zahtevanog kvaliteta u tehnološkoj kanalizacionoj mreži.

MERE ZAŠTITE VAZDUHA I ZAŠTITE OD BUKE

Planirana je realizacija zaštitnog zelenila koje podrazumeva linearno zelenilo odnosno drvored uz postojeće i novoformirane saobraćajnice, a posebno prema zonama stanovanja (naselje Triangla, Žakiča grm i dr.) gde se zaštitni pojas formira podizanjem dvostrukog drvoreda, kao i prema okolnim površinama koje se koriste za poljoprivrednu proizvodnju. Takođe, unutar kompleksa predviđa se formiranje pojaseva zaštitnog zelenila niskog i srednjeg rastinja dugog vegetacionog perioda sa ciljem njihovog funkcionalnog razdvajanja kao i dodatnog smanjenja aerozagađenja i buke.

MERE ZAŠTITE ZEMLJIŠTA

Sa ciljem zaštite zemljišta i podzemnih voda od zagađenja, u skladu sa posebnim zakonima obezbediti odgovarajuće skladištenje sirovina, poluproizvoda i proizvoda i način prikupljanja i postupanja sa otpadnim materijama. Kontejneri za primarno odlaganje smeća i otpadaka planirani su za postavljanje u okviru svake pojedinačne lokacije, na odgovarajućim betonskim površinama. Trajno deponovanje ili odlaganje otpadnih materija bilo kakvog otpada na predmetnoj lokaciji i izvan specijalnih sudova je zabranjeno.

Pre početka radova na izgradnji bilo kog objekata u okviru radne zone neophodno je ukloniti humusni sloj i zasebno ga deponovati i obezbediti od raznošenja. Humus nakon okončanja radova iskoristiti za sanaciju svake lokacije na kojoj je predviđena izgradnja.

MERE ZA RACIONALNU POTROŠNJU ENERGIJE

Mere za uštedu energije

Racionalizacija potrošnje energije i istovremeno smanjenje zagađivanja iz individualnih ložišta i manjih kotlarnica planirana je gasifikacijom severozapadne radne zone.

Mere korišćenja novih i obnovljivih izvora energije

Generalno najznačajniji obnovljivi izvori energije koji bi se mogli koristiti na predmetnom prostoru su: energija Sunca, vetra, geotermalna energija, energija iz biomase, toplotne pumpe itd. Na osnovu baze podataka o hidrogeološkim uslovima i lokalnoj klimi, prirodnim, privrednim i tehničkim potencijalima, raspoloživim materijalima i tehnologijama, angažovanjem stručnih organizacija i timova, uraditi odgovarajuće programe kojima će se stimulisati i podržavati projekti korišćenja novih i obnovljivih izvora energije (geotermalna energija), kao bitne komponente održivog razvoja Šapca. U tom kontekstu predmetnim Planom su definisane dve lokacije po jedna u zoni Sever I zoni Zapad I uslovi za istražna bušenja u cilju korišćenja potencijala geotermalne energije.

DRUGE MERE ZAŠTITE

Mere ozelenjavanja

- Gde god je to moguće, planirani su odgovarajući profili ulica za postavljanje novih drvoreda, a naročito odgovarajuće zelene zaštitne pojaseve, uz saobraćajnice, stambene, industrijske zone i objekte, zone vodozahvata, železničkih pruga kao i uz druge infrastrukturne objekte koji mogu negativno da utiču na kvalitet životne sredine. Izbor zelenila treba usaglasiti sa uslovima zaštite i njegovom namenom,
- Zelene površine unutar kompleksa se uklapaju sa okolinom, odnosno sistemom zelenila Grada. Sve površine se ozelenjavaju visoko dekorativnim vrstama zelenila.
- Raspored visokog drveća poštovaće položaj objekta, namene, senke koju prave u toku dana i rasporeda prilaznih staza i internih saobraćajnica. Dispozicija sadnje visoke vegetacije biće usaglašena sa trasama podzemnih instalacija. Izbor vrsta za ozelenjavanje će se raditi poštujući uslove sredine, a prevashodno će se koristiti one koje imaju sposobnost veće apsorpcije štetnih gasova i nemaju posebnih zahteva za održavanje. To podrazumeva da se, pored postojeće kvalitetne vegetacije, koriste autohtone vrste lišćara, četinara i šiblja.
- Za zasenu parking mesta primenjivaće se drvoredne sadnice visokih lišćara. U zavisnosti od namene i mesta parkinga u okviru kompleksa sadnjom drvenastih vrsta se obezbeđuje prirodna zasena, a posebno gde je u okviru parkinga predviđena pešačka staza.

MERE IZRADE STUDIJE PROCENE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

- Izgradnju proizvodnih i drugih objekata sprovesti u skladu sa važećim tehničkim normativima za izgradnju uz primenu tehnologija i procesa koji ispunjavaju propisane standarde životne sredine,

- Za sve delatnosti i objekte u okviru kompleksa, za koje se pokaže potreba (na osnovu rešenja koje ddaje nadležna institucija), izraditi studiju procene uticaja na životnu sredinu (Sl.glasnik RS, br.135/04).

SMERNICE ZA NIŽE HIJERARHIJSKE NIVOE

U hijerarhiji prostornih planova, plan detaljne regulacije je najniži hijerarhijski nivo. Imajući u vidu ovu činjenicu, kao i činjenicu da se strateške procene uticaja na životnu sredinu izrađuju za prostorne i urbanističke planove, nema potrebe davati smernice za izradu strateških procena na nižim hijerarhijskim nivoima.

Međutim, obzirom da se predmetni plan detaljne regulacije mora razrađivati urbanističkim projektima za koje je potrebna izrada procene uticaja objekata na životnu sredinu, ovim poglavljem će biti definisane smernice za izradu navedenih dokumenata.

Strateška procena uticaja urađena je za potrebe Plana detaljne regulacije „Severozapadna radna zona“ u Šapcu paralelno sa njim. U ovom trenutku su planirane aktivnosti generalno, bez poznavanja podataka o utrošcima vode, energije, sirovina i repromaterijala po svakom pojedinačnom objektu planiranom za izgradnju u okviru kompleksa.

Takođe, nisu poznati podaci o obimima proizvodnje kao ni podaci o količinama otpadnih materija (emisije u vazduh, količine otpadnih voda, čvrstih otpadnih materija). Nisu poznati podaci o opremi, a samim tim ni o buci jonizujućem zračenju i sl. Ne može se sa sigurnošću garantovati ni koje će se vrste i količine roba skladištiti u nagacinima itd.

Iz tog razloga za svaki budući objekat u okviru prostora obuhvaćenih predmetnim planom, na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja i odluke nadležnog organa, mora se uraditi Studija o proceni uticaja na životnu sredinu na osnovu Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu („Sl.glasnik RS“ br. 135/04) i podzakonskim aktima: Uredba o utvrđivanju liste projekata („Sl.glasnik RS“ br. 84/05) izraditi Studija o proceni uticaja na životnu sredinu.

Postupak procene uticaja sprovesti po fazama u postupku procene uticaja kako je to propisano Zakonom o proceni uticaja na životnu sredinu. Prva faza je odlučivanje o potrebi procene uticaja koja se utvrđuje na osnovu zahteva propisanog Pravilnikom o sadržini zahteva o potrebi procene uticaja i sadržini zahteva za određivanja obima i sadržaja studije o proceni uticaja na životnu sredinu („Sl.glasnik RS“ br.69/05).

Načelni sadržaj Studije o proceni uticaja propisan je članom 17. pomenutog zakona o proceni uticaja, a egzaktni sadržaj i obim studije propisan je Pravilnikom o sadržini zahteva o potrebi procene uticaja i sadržini zahteva za određivanje obima i sadržaja studije o proceni uticaja na životnu sredinu („Sl.glasnik RS“ br.69/05) i određuje se putem zahteva za određivanje obima i sadržaja studije o proceni uticaja.

Generalne smernice za izradu Studija o proceni uticaja su definisane u poglavlju Izveštaja tačka 7.3. (Procena mogućih uticaja i predviđene mere za smanjenje negativnih uticaja) Izveštaja o strateškoj proceni uticaja.

Naročitu pažnju treba posvetiti:

- Zaštiti podzemnih voda i nizvorišta vodosnabdevanja grada obzirom na položaj predmetne lokacije u odnosu na izvorišta, za koje su Planom predviđene adekvatne mere zaštite koje se moraju ispoštovati.
- Rešavanju problema tehnoloških otpadnih voda (realizacija uređaja u svakom proizvodnom pogonu gde se generišu otpadne tehnološke vode za predtretman

tehnoloških otpadnih voda i dovođenje kvaliteta ovako tretiranih voda za njihovo upuštanje u centralno postrojenje za prečišćavanje sanitarno-fekalnih voda ili u konačni recipijent),

- Smanjenju nivoa buke u, tako što će se ispoštovati mere zaštite od buke predviđene planom,

Prilikom izrade urbanističkih projekata za pojedinačne objekte, neophodno je ispunjavanje svih obaveza i kriterijuma koji su definisani pozitivnom zakonskom regulativom iz oblasti upravljanja i zaštite životne sredine, kao i poštovanje mera zaštite životne sredine koje su definisane predmetnim planom.

6.2. Urbanističke mere za zaštitu od požara

MUP RS, Odsek za zaštitu i spasavanje u Šapcu, je utvrdio predhodne uslove za zaštitu od požara, br. 217.1-203/06 od 03.08.2006. godine:

- obezbediti odgovarajući kapacitet i protok vode za spoljašnju hidrantsku mrežu (ukoliko nema mogućnosti za snabdevanje vodom iz hidrantske mreže, predvideti mogućnost rezervnog napajanja električnom energijom potrošača koji imaju sopstvene bunare i pumpe za hidrantsku mrežu),
- obezbediti mogućnost nesmetanog prolaska vatrogasnog vozila do svih delova zona,
- objekat za smeštaj vatrogasne jedinice predvideti na lokaciji koja obezbeđuje brz izlazak vozila na javne saobraćajnice.

Sve zahtevane mere zaštite od požara su ugrađene u urbanistički plan.

6.3. Urbanističke mere za zaštitu od elementarnih nepogoda

Prilikom utvrđivanja regulacije saobraćajnica, građevinskih linija i uslova za izgradnju objekata, obezbeđeni su osnovni uslovi prohodnosti u slučaju zarušavanja objekata.

Svi novi objekti moraju biti projektovni i izvedeni prema uslovima iz seizmike i sa postavljenim gromobranskim instalacijama.

6.4. Urbanističke mere za civilnu zaštitu ljudi i dobara

Za potrebe izrade Plana detaljne regulacije pribavljeno je Obaveštenje Ministarstva odbrane RS, Uprava za infrastrukturu, Int. br. 2714-2 od 27.07.2006.g. kojim je definisano da nema posebnih uslova i zahteva za prilagođavanje potrebama odbrane zemlje.

Osnovna mera civilne zaštite koja se mora planirati u Planu detaljne regulacije jeste mera sklanjanja zaposlenih. Ovu meru planirati tako što je potrebno obezbediti sklonišni prostor za zaposlene koji su pomenutim planom obuhvaćeni. Sklonišni prostor obezbediti izradom novih ili adaptacijom postojećih sklonišnih prostorija koje spadaju u kategoriju zaklona, obima zaštite 30 – 50 kPa nadpritiska i funkcionalnog rešenja prostora opremljenog za viščasovno zadržavanje do 50 lica (Tehnički propis za skloništa i druge zaštitne objekte, "Sl. vojni list" br. 13 od 30.06.1998.g., tačka 5, stav 4.) i to u okviru sopstvenih kompleksa. Navedeni zakloni mogu se planirati kao dvonamenski (bifei, galerije, obični podrumi - u blokovima u kojima je dozvoljena izgradnja podruma, pomoćne prostorije i sl.) koji se mogu koristiti za jednu namenu u miru a u slučaju neposredne ratne opasnosti, rata ili elementarnih i drugih tehničkih nesreća moraju se brzo prilagoditi u sklonišni prostor. Prilikom planiranja

sklonišnog prostora u svemu se pridržavati navedenog Tehničkog uputstva za skloništa i druge zaštitne objekte.

U blokovima u kojima nije dozvoljena izgradnja podrumskih etaža, potrebno je izgraditi nadzemne sklonišne prostorije.